

Lectura — factor principal în formarea personalității umane

Dr. Mircea Măciu

Între actele sociale umane care ocupă, cu fiecare zi, un loc decisiv în pregătirea și formarea noastră și se bucură tot mai mult de atenția sociologilor, filozofilor, criticilor și a altor categorii de cercetători, de atenția activiștilor de partid și de stat, a dascălilor de toate profesiile, un loc deosebit îl ocupă *lectura*. Cercetarea și explicarea ei se realizează la nivelul individului, al grupului social, cit și la nivelul macrosocialului. În primul caz, care reprezintă de fapt și obiectul articolului de față, este vorba de raporturile care se creează între individ și lectură, de împlinirea individului prin lectură și dezvoltarea sa ca personalitate aptă să recepționeze, să interpreteze și să folosească mesajul cărții citite, de rolul lecturii în formarea și dezvoltarea vieții spirituale a individului, în eficientizarea activităților sale practice-profesionale.

Investigația sociologică a lecturii și descifrarea structurilor ei, punerea în evidență a rolului și funcțiilor sale profesional-educative și informativ-cognitive sînt determinate de creșterea însemnătății factorului spiritual, conștient în dezvoltarea vieții societății românești contemporane. Menirea istorică a socialismului — sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu, la Plenara C.C. al P.C.R. din 3—5 noiembrie 1971 — „este nu numai de a elibera omul de asuprire și exploatare, de a asigura bunăstarea lui materială, ci de a făuri o civilizație spirituală superioară, care nu se poate realiza decît prin formarea unui om nou, cu o înaltă conștiință și pregătire culturală și profesională, cu un profil moral-politic înaintat”¹.

Împlinirea unui asemenea obiectiv, fundamental pentru afirmarea superiorității socialismului, este nu numai necesară, dar și posibilă. România contemporană dispune de un potențial tehnico-material, sociouman, de prospectare și construcție, suficient de dezvoltat pentru a impune și asigura afirmarea plenară a personalității umane. Activitatea politică desfășurată de Partidul Comunist Român în acest domeniu, ca dealtfel în întreaga operă de edificare a noii orinduii sociale socialiste, s-a concretizat în realizările care marchează drumul străbătut de societatea noastră de la pregătirea școlară și educarea profesională a celor peste 4 000 000 de analfabeți, moștenire a regimului burghezo-moșieresc, pînă la crearea condițiilor materiale, științifice și social-culturale pentru ca anual 5 000 000 de cetățeni, adică 1/4 din populația țării, să fie cuprinsă în învățămînt: grădiniță, școală generală, liceu, facultate, post-universitar, specializare.

Acest grandios proces de înnoiere spirituală a omului la care a participat și participă întreaga națiune, unii în calitate de „elevi”, alții în calitate de „profesori”, se întemeiază, între altele, pe *carte*. Conținutul ei este circumscris și raportat în permanență la necesitățile pregătirii profesionale și formării cultural-artistice ale milioanei de oameni ai muncii.

Progresul înregistrat în domeniul editării cărții cunoaște, de asemenea, cifre impresionante. Față de 1938, cînd producția de carte era doar de 2 300 de titluri într-un tiraj de numai 8 000 000 exemplare, în 1977 au intrat în depozitul legal de carte 7 218 titluri, într-un tiraj total de 94 304 000 exemplare. În mod practic, fiecare cititor, în medie, a dispus în 1977 de 5—6 lucrări.

¹ Nicolae Ceaușescu, *Expunere cu privire la Programul P.C.R. pentru îmbunătățirea activității ideologice, ridicarea nivelului general al cunoașterii și educația socialistă a maselor, pentru așezarea relațiilor din societatea noastră pe baza principiilor eticii și echității socialiste*, 3 noiembrie 1971, în vol. *România pe drumul construirii societății socialiste multilateral dezvoltate*, vol. 6, București, Edit. politică, 1972, p. 628—629.

În acest interval de timp a cunoscut, de asemenea, o importantă dezvoltare rețeaua de publicații. În 1977 existau 535 de ziare, reviste și alte tipărituri periodice într-un tiraj total de peste 1 422 799 000 exemplare*.

Toate aceste realizări au determinat ca astăzi în România, cercul cititorilor să fie identic cu întregul public apt pentru lectură. O asemenea stare de lucruri se explică și prin faptul că titlurile publicate reprezintă toate grupele de științe și întreaga problematică a epocii.

Saltul enorm care are loc se realizează nu numai sub aspect cantitativ. Creșterii impresionante a volumului de informație i se adaugă sporirea pronunțată a calității acesteia. Atât tematic, cât și sub aspectul valorii, al importanței și funcționalității ei, informația vehiculată în scris în țara noastră este de o înaltă ținută teoretică-științifică și politică-ideologică. Ea redă în mod obiectiv concluziile la care a ajuns cercetarea științifică românească și universală. Volumul de idei pus în circulație, dezbaterile care au loc, confruntările de opinii, punctele de vedere exprimate, preocupările pentru dezvoltarea științifică sînt în deplină concordanță cu programul politic de dezvoltare economico-socială a țării noastre.

Promotorul neobosit al unor asemenea realizări, de înaltă amplitudine spirituală, este tovarășul Nicolae Ceaușescu. Avînd ca exemplu pe marii cărturari ai neamului, care și-au dăruit întreaga viață pentru ridicarea socială, națională și culturală a poporului român, secretarul general al partidului a elaborat și aplicat cu dăruire și consecvență un program nou, revoluționar, unitar de pregătire și educare a noilor generații de tineri. Ideile sale privind legarea învățămîntului, a întregului proces de formare a omului nou, de practică se întemeiază pe o largă cunoaștere a procesului vieții și activităților materiale și spirituale românești și universale, a cerințelor și căilor de dezvoltare a lumii contemporane.

Explozia de informație pe care o trăiește societatea românească contemporană se desfășoară și este valorificată de pe pozițiile materialismului dialectic și istoric — concepția științifică despre lume și viață a clasei muncitoare. Filozofia clasei muncitoare reprezintă nu numai conținutul de idei al societății noastre socialiste, ci și instrumentul principal al interpretării și transformării revoluționare a acesteia, al educării și pregătirii spirituale a tuturor membrilor care o compun. Forța societății, ca și a membrilor săi, se întemeiază în egală măsură pe ceea ce s-a realizat și ceea ce trebuie să se realizeze.

În acest context, de o inestimabilă valoare intelectuală, lectura a devenit în țara noastră un adevărat instrument de pregătire profesional-științifică și formare spirituală a oamenilor muncii. Procesul de *educare permanentă* a acestora este de neconceput a se realiza în afara lecturii. Ea ajută la pătrunderea și descifrarea naturii, la înțelegerea și stăpînirea fenomenelor și proceselor sociale, la înaintarea și lărgirea în permanență a granițelor cunoașterii, la dezvoltarea și consolidarea spiritului de creativitate. Prin intermediul ei, știința, cultura, arta pătrund cu adevărat în mase, se asigură cunoașterea și însușirea a tot ceea ce omenirea a creat și creează mai bun.

Literatura de toate genurile, publicată de editurile din România, își propune ca, atât prin nivelul său teoretic și artistic, cât și prin domeniile tematice pe care le îmbrățișează, prin problematica pe care o dezbate, să devină un instrument util și eficient în procesul atotcuprinzător privind ridicarea continuă a nivelului general de cunoaștere al maselor de oameni ai muncii, de pregătire și formare a lor în lumina datelor oferite de știința și tehnica contemporană, națională și universală.

Exercitarea competenței a actului de lectură nu poate fi redusă numai la latura ei literar-lingvistică și privită doar ca un mijloc ce luminează volumul de informație ale operei de știință ori literar-artistică. Aceasta privește nu numai pluralitatea sensurilor închise într-o carte sau alta, ci înseamnă mult mai mult, înseamnă cuprinderea operei respective în plurifuncționalitatea ei cognitiv-socială, angajată în egală măsură să ducă creația umană mai departe, să contribuie la cunoașterea și stăpînirea de către om a mediului natural, social și spiritual.

Lectura este realizată, concomitent, ca un act *social, cultural, psihologic*: a. cartea lecturată reflectă o structură socială dată, o sumă de activități, experiențe sociale și de viață personale bine determinate; b. lectura aparține unor indivizi umani, vii, cuprinși în grupe distincte de activități sociale și cu scopuri precise; c. modalitatea în care este redată informația (științifică, beletristică, artistică) aparține, evident, unui anumit gen de literatură și este prezentată la nivel, cuantificabil, superior, mediu, elementar. În toate aceste accepțiuni, lectura se impune ca unul dintre actele sociale contemporane, fundamentale pentru buna funcționare a activităților oricărui membru al societății. Alături de *munca* în producție ori cercetare, de *experiența socială*, și împreună cu acestea, lectura formează triunghiul activităților în și prin care se afirmă și împlinește individul ca personalitate.

* Anuarul statistic, 1978, p. 538, 542.

Lectura, ca și activitatea și experiența, nu este și nu poate fi niciodată încheiată. Ea intră ca parte componentă în procesul marilor frământări și înfăptuirii sociale. Realizarea ei presupune o continuă activitate și căutare. Numai o astfel de lectură poate duce la un gând nou, la un gând al creației.

Ca fapt social, lectura înmagazinează o foarte mare parte din activitățile intelectuale pe care oamenii le consacră gândirii teoretice, cunoașterii și autocunoașterii. Prin ea se întregește și dezvoltă în egală măsură activitatea practică, bazată pe acțiune și construcție, cit și gândirea meditativă, bazată pe înțelegere și reflexie.

Prin rolul și funcțiile sale social-cognitive, de captare și transmitere a informațiilor științifice și a impresiilor pe care ni le lasă valorile artistice, a experiențelor social-umane, lectura s-a transformat din simplu act de luare la cunoștință, de foarte multe ori contemplativ, în instrument de *cunoaștere și reflecție, de cunoaștere și acțiune, de cunoaștere și transformare* a mediului natural și social, a omului. Reușita ei se întemeiază, ca orice act uman, pe corelația dintre *subiect și obiect*. Ca obiect, cartea își atinge scopul în măsura în care reține atenția a cit mai mulți oameni, ajutându-i să-și împlinească activitatea și personalitatea. Lectorul, în calitatea lui de subiect, se realizează ca atare, în urma luării la cunoștință de conținutul unei cărți sau alteia. Și aici, ca în orice alt domeniu, avem de-a face cu procesul de care vorbea Marx: crearea unui *obiect pentru subiect* și a unui *subiect pentru obiect*.

Lectura, pentru a fi eficientă, presupune, cel puțin pentru cei care vor să-și formeze o solidă bază culturală, o anumită stabilitate, consecvență asupra cărților de valoare. Cititorul pentru a se forma ca atare are nevoie de cunoașterea marilor valori.

Epoca modernă și contemporană au consacrat definitiv lectura ca parte componentă fundamentală a vieții și activității a marii majorități a membrilor societății. Ea a fost impusă în prim-planul formelor de instruire și pregătire profesional-științifică a membrilor societății, angajați nemijlocit în procesul producerii bunurilor materiale și spirituale. Exercițierea ei reprezintă o necesitate obiectivă, determinată de procesul tot mai complex al vieții sociale, care cere ca omul, înainte de a acționa, să ia cunoștință, oricât de sumar, de mediul în care lucrează, de structura obiectului asupra căruia acționează, de experiența celorlalți membri ai colectivității umane respective, de tot ce-l poate ajuta să realizeze ce și-a propus.

Forța socială care a impus lectura ca *fapt social* o reprezintă clasa angajată nemijlocit în procesul de producție. Interesul acesteia a fost întotdeauna de a cunoaște tot ceea ce contribuie la formarea și lărgirea orizontului său profesional-științific, tot ceea ce-i oferă soluții constructive în activitatea productivă. Scopul său a fost și este de a cerceta, decodifica, cunoaște și aplica în producție, pentru a-și ușura munca, tot ceea ce a făurit omenirea în domeniul științei și tehnicii, al creației spirituale în genere, tot ceea ce-o poate ajuta la împlinirea rolului istoric pe care-l are în construirea noii orânduiri sociale. Pentru aceasta nu a precupețit și nu precupește nimic, nici efort, nici timp, nici bani.

Capacitatea proletariatului de a transforma cu adevărat lectura în fapt de cultură, în experiență și activitate socială a fost relevat încă din secolul trecut de către clasicii marxismului. Împotriva acelor care negau acest lucru sau nu-l vedeau, Marx spunea: „cit de bine a reușit proletariatul englez să-și formeze o cultură independentă reiese mai ales din faptul că operele epocale ale literaturii filozofice, politice și poetice moderne *sînt citite aproape numai de muncitori*” (*subl. ns.*). Burghezul, continua Marx, relevind declinul clasei sale, „sclav al stării lui sociale și al prejudecăților legate de ea, se înpăimintă și-și face cruce în fața oricărui lucru care înseamnă realmente un progres; proletarul însă privește în față astfel de evenimente și le cercetează cu plăcere și folos”.

Stăpînirea culturii de către proletariat a fost ideea socialiştilor. Ea reprezintă, alături de alți factori, una dintre premisele fundamentale ale cuceririi politice și afirmării rolului său de conducător. Îndeosebi socialişti, preciza Marx, „au făcut foarte mult pentru răspîndirea culturii în rândurile proletariatului; ei au tradus pe materialişti francezi Helvetius, Holbach, Diderot și alții și i-au răspîndit, în ediții ieftine, odată cu cele mai bune lucrări originale engleze. *Viața lui Isus* de Strauss și *Proprietatea* de Proudhon circulă, de asemenea, numai printre proletari. Shelley, genialul, profeticul Shelley, ca și Byron, cu pasiunea sa arzătoare și amara satiră la adresa societății existente, și-au aflat cititorii mai ales în rândul muncitorilor (...) Cei doi mari filozofi practici ai timpului nostru — sublinia în continuare Karl Marx — Bentham și Godwin, au devenit de asemenea, mai ales Godwin, bunul aproape exclusiv al proletariatului ...”².

² K. Marx, Fr. Engels, *Despre artă*, București, Edit. politică, vol. I, 1966, p. 226.

Ideile puse în evidență de Marx privind lectura ca *fapt social* se întemeiază astăzi pe o îndelungată și efectivă activitate social-istorică revoluționară. Aceasta a arătat că forța clasei muncitoare constă în unitatea sa organizatorică și politică în capacitatea spirituală de a studia și descifra structura fenomenelor și proceselor sociale, a activităților oamenilor, sensurilor și direcțiile de evoluție ale societății omenești. O astfel de capacitate este susținută prin pregătirea sa profesional-științifică, prin practica sa socială revoluționară, ca și prin lectura și însușirea celor mai de seamă creații din literatura națională și universală.

Înarmarea făuritorilor bunurilor materiale cu cele mai noi cuceriri ale cunoașterii, formarea lor în spiritul înaltelor valori artistice și morale reprezintă una dintre preocupările principale ale Partidului Comunist Român. Aceasta duce, alături de activitatea practică socială, la maturizarea și completarea gândirii, la descătușarea acțiunii ei creatoare. Numai înțelegând și stăpînind legile naturii putem acționa pentru a le pune în serviciul omului. Societatea noastră își propune, așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu la Congresul educației politice și al culturii socialiste, să perfecționeze produsul cel mai înalt al naturii — omul, creatorul a tot ceea ce există în societate.

Formarea și afirmarea personalității umane nu poate avea loc numai prin ceea ce ei oferă societatea. Aceasta reprezintă esențialul, dar nu este suficient. Împlinirea, manifestarea sa ca demiurg, creator de valori, presupun angajarea personală totală în procesul de construire a noului univers spiritual al societății noastre contemporane. Instruirea căpătată în școală își pierde valoarea dacă nu este susținută permanent și întregită printr-o continuă pregătire, concomitentă și în consens cu direcțiile activităților profesionale cărora le este subordonată și la nivelul lor de dezvoltare.

Un asemenea fapt este determinat de însăși obiectul lecturii — *cartea*. Indiferent de genul ori nivelul la care este realizată, în afara ei nu se poate vorbi, și mai puțin asigura, de educația omului. Cartea rămîne, după cum ne arată practica social-istorică contemporană, instrumentul de lucru principal, individual prin excelență, „informatorul” cel mai exact și de preț, „mentorul” credincios al căutărilor noastre în tezaurul național și universal de cunoștințe și înțelepciune a popoarelor.

Cultura, știința nu s-au putut și nu se pot realiza în afara cărților. Acestea trebuie să devină maestrul nostru, călăuze calme, înțelepte. Cu ele și prin ele — spunea S. Ramon y Cajal — „ne desăvîrșim obligația supremă care constă ca, înainte de a descoperi, să ne descoperim pe noi înșine, înainte de a transforma natura să ne transformăm pe noi înșine. Să ne făurim un creier puternic, un creier original, cu exclusivitate al nostru : iată munca preliminară, absolut necesară oricărei cercetări științifice”³.

Cartea continuă cu succes să existe și astăzi ca mijloc principal prin care se susține și lărgeste pregătirea continuă a membrilor societății contemporane. Ea ajută pe cel ce o citește cu consecvență, ordonat să ia cunoștință de *n* fapte și acțiuni umane, de experiențe de viață personală și socială, să fie la zi cu noile cuceriri ale științei, cu noile realizări ale tehnicii. Lectura ei ajută la pătrunderea și înțelegerea celor mai complicate probleme de viață socială, la cuprinderea valorilor spirituale ale epocii și la aprecierea lor. Pentru aceasta, lectura trebuie concepută și executată în toată complexitatea funcțiilor și atributelor ei formativ-constructive, nu numai ca un act pur estetic, poetic sau de plăcere, în afara atenției, activităților ori scopurilor ulterioare. Dintr-o lectură adecvată, eficientă „trebuie să facă parte tot ce nu este particular sau specific unui cititor individual. Ca să nu piardă nimic din ceea ce este revelator, cititorul trebuie să renunțe la ochelarii de cal și să participe cu întreaga lui ființă”⁴.

Forța educativ-formativă a lecturii este cu atît mai mare cu cît cartea exprimă fidel realitatea socială, faptele și activitățile pe care și propune să le redea, cu cît limbajul în care sînt înfățișate este „mai adecvat” realităților de care se ocupă. O literatură trainică, preciza Mihai Eminescu, „care să ne placă nouă și să fie originală pentru alții, nu se poate întemeia, decît pe graiul viu al poporului nostru propriu, pe tradițiile, obiceiurile și istoria lui, pe geniul lui”⁵.

Prin lectură luăm cunoștință și putem folosi în egală măsură realizările contemporanilor, ca și ale predecesorilor. Semnificația și sensurile lor pot fi sesizate, decodificate și apreciate cu aceeași eficiență în lumina și pe baza experienței vieții sociale prezente, a cerințelor realizării progresului cunoașterii la un moment dat.

Aceasta presupune ca autorul să fi dovedit o adîncă cunoaștere a faptelor de care se ocupă, a structurilor culturale și psihologice a subiecților care le-au înfăptuit, a întregului lor mod de viață și de gîndire.

³ S. Ramon y Cajal, *Drumul spre știință*, București, Edit. politică, 1967, p. 89.

⁴ I. A. Richards, *Principii ale criticii literare*, București, Edit. Univers, 1974, p. 91.

⁵ Mihai Eminescu, *Despre cultură și artă*, Iași, Edit. Junimea, 1970, p. 61.

Lectura, pentru a fi realizată ca *lectură*, presupune creație, interpretare, nu simpla „reproducere”, așa cum apare și este concepută de unii. Scopul unei cărți citite se realizează numai după ce a fost comentată, discutată și completată, disputată chiar, dacă este cazul.

La orice vîrstă s-ar realiza și ori de cite ori are loc, actul lecturii dezvăluie nota personală a cititorului. Revenirea asupra unui text aduce de fiecare dată ceva nou, ne dezvăluie alte semnificații și de aici *individualitatea și irepetabilitatea* actului de lectură. Ea este cuprinsă, ca orice fapt uman, într-un anumit număr de structuri globale care, puse în lumină, ne permit să înțelegem natura și semnificația obiectivă a acesteia. Este vorba de: a. gradul de pregătire a celui ce o efectuează; b. de experiența socială și de viață pe care o posedă lectorul; c. de genul de literatură asupra căruia s-a oprit; d. de scopul pentru care se efectuează lectura. „Fiecare om — spune Hegel — apreciază operele de artă sau caracterele, acțiunile sau evenimente pe măsura vederilor sale și a structurii sale sufletești”⁶.

Lectorul nu trebuie să se subjughe cărții citite. În fața ei trebuie să se simtă în permanentă detașare și chiar opoziție. Să înțeleagă cînd autorul are dreptate, să fie de acord cu el, să-l aprobe în mod obiectiv, dar să fie în stare să i se și opună, să-și dea seama unde greșește și să-l corecteze pe baza pregătirii, a experienței de care dispune. Numai așa se poate pătrunde în universul opereii lecturate, dar și păstra libertatea de spirit care reprezintă adevărata bucurie intelectuală a omului.

În funcție de structurile sus-amintite, de cerințele pe care le impune lectura și de rolul pe care-l joacă în viața socială, avem de-a face cu: a. *lectură pentru a învăța*; b. *lectură din obligație profesională*; c. *lectură din conștiința profesională*; d. *lectură din curiozitate științifică*; e. *lectură de plăcere*. Toate aceste forme de lectură se realizează pe fondul necesității de a ne informa și de a ne forma. Referindu-se la această temă, N. Iorga spunea că există patru feluri de a învăța: „pentru școală, pentru viață, pentru tine și pentru oricine”⁷.

Intensitatea cu care exercităm lectura este în funcție de complexitatea activităților sociale pe care le desfășurăm, a gradului teoretic înalt al modelelor pe care le înfățișează autorul, de dorința noastră de a cunoaște și stăpîni opera respectivă. Pentru a atinge o eficiență maximă, lectura este în dependență și de valoarea opereii care face obiectul ei. „Artele și literatura frumoasă — spunea Mihai Eminescu — trebuie să fie oglinzi de aur ale realității în care se mișcă poporul, o coardă nouă, originală, proprie pe bina cea mare a lumii”⁸.

Realizată ca atare, cartea, ca semnificant al unei stări sociale date, poate deveni semnificat în actul lecturii și deci reține, capta, influența și determina cititorul în comportarea și activitățile sale. Ea poartă cu sine și sentimentele și gîndurile celui ce a realizat-o. „Putința de a trăi noi înșine — spunea V. Pârvan în calitatea de autor — în sufletul altuia e singura adevărată valoare omenească”⁹.

Soarta unei cărți nu depinde de cel ce-a scris-o, ci de cel care o citește. Față de autor, orice operă capătă o independență care se consolidează cu timpul, ea rămînînd însă în totală dependență de cititor și spectator. Acesta din urmă devine realizatorul ei continuu.

Grefată pe actul de creație și determinată de acesta, lectura devine, la rîndul ei, elementul fundamental prin care trăiește și este dezvoltată creația. Ca act în sine, creația nu există. Ea trăiește și se realizează *prin* lectură. O operă există în măsura în care este citită, cunoscută, apreciată și însușită. Pentru aceasta, creația trebuie mai întîi să *existe*. Se spune adesea că o operă de artă încearcă să dea viață nouă pentru alții. Acest lucru este posibil și lumea-l trăiește în fiecare moment. Operele de artă, menționa Mihai Eminescu, „își creează în mare parte pricepera lor proprie; ele se fac înțelese prin sine însele”¹⁰.

Actul prin care se împlinește acest lucru îl reprezintă lectura. Ea este aceea care-l guvernează și transpune în fapt. Prin lectură capătă întruchiparea gîndul scris, pictat ori dăltuit ale creatorului. O carte, arată Nicolae Iorga, „sînt litere moarte, dar vrăjite, pe care le învii cu viața ta”¹¹.

Ca stimul, cartea trebuie să conțină *creația*. Aceasta presupune experiență, cunoaștere, talent, voința de a crea. Funcția principală a lecturii este aceea de a instrui, de a educa, de a pregăti pentru democrație. Ea îl educă însă numai pe cel ce o exercită cu *regularitate*. Îl ajută să-și *cultive* nevoia de împlinire prin spiritualitate. Ea facilitează descifrarea esențialului uman, a tot ceea ce reprezintă umanism, activitate, angajare spre progres. Ideea de democrație

⁶ G. W. Fr. Hegel, *Prelegeri de estetică*, vol. I, București, Edit. Academiei, 1966, p. 22.

⁷ N. Iorga, *Cugetări*, București, Edit. tineretului, 1968, p. 27.

⁸ Mihai Eminescu, *Despre cultură și artă*, ed. cit., p. 19.

⁹ V. Pârvan, *Memoriale*, Cultura națională, 1923, p. 58.

¹⁰ Mihai Eminescu *op. cit.*

¹¹ N. Iorga, *op. cit.*, p. 51.

nu este posibil a fi realizată fără lectura cărții. „O viață democratică ridicată pe reflecție, nu-i posibilă fără bibliotecă”¹².

Ca instrument prin care se asigură nu numai forma și dezvoltarea culturală a omului, ci și libertatea spirituală a acestuia, lectura adevărată este selectivă, ordonată și dirijată. Nu există lectură spontană. Vrem sau nu vrem ea trăiește în funcție de universul de preocupări, probleme și activități al celui ce o înfăptuiește și este determinată de acestea. Orice individ, pentru a realiza lectura, trebuie să fie pregătit. „Cetitor — subliniază marele cărturar N. Iorga — înseamnă cine înțelege o carte”¹³.

Lectura fără legătură cu viața, cu activitatea, cu cunoașterea directă a lucrurilor nu valorează, prin sine nimic. „*Non scholae, sed vitae discimus*” spune un proverb latin. Citim pentru viață, pentru muncă, nu pentru carte. Lectura cărții reprezintă doar începutul înțelegerii ei, a lucrurilor de care se ocupă, a faptelor și activităților pe care ni le înfățișează. Complet, cartea va fi înțeleasă după ce ai pătruns direct universul problemelor de care se ocupă, le-ai studiat, le-ai văzut în desfășurarea lor firească, naturală, le-ai trăit. „Isprăvind îndată studiile la capătul cărora este obiceiul să fii primit în rindul cărturarilor, mi-am schimbat complet părerea — spune René Descartes —. M-am trezit incurcat de atâtea îndoieli și erori, încât mi se părea că silindu-mă să învăț, nu avusesem alt folos decît acela să descopăr din ce în ce mai mult ignoranța mea”¹⁴.

Spusele lui Descartes sînt confirmate de întreaga istorie a dezvoltării cunoașterii umane. Cărțile, lectura lor reprezintă doar punctul de plecare în formarea și afirmarea personalității umane. Restul îl reprezintă cunoașterea directă bazată pe investigație și cercetare personală. Nici o personalitate, oricît de modestă ar fi activitatea pe care o desfășoară, nu s-a putut afirma și susține doar prin ceea ce a citit și a învățat de la alții. Cel care vă vorbește de la catedră — se destăinuie, la un moment dat, Simion Mehedinți studentilor săi — „mărturisește că nu știe mulțumitor decît ceea ce a văzut cu proprii săi ochi. Cine n-a văzut o mare, nu știe ce-i marea — cite mări atîtea personalități — tot așa cu riurile — pe hărți sînt niște biete linii, în realitate sînt ființe vii, la fel ca ghețarii. Cine n-a stat ceasuri întregi în fața amfiteatrului în care se adună zăpezile, cine n-a urmărit tocmai de la capăt ghețarii, firește acela nu știe ce este un ghețar. Ce să mai zicem de vulcani? Cine nu s-a apropiat de craterul unui vulcan privindu-i pereții, fundul craterului și lava în curgere, acela nu-și poate imagina ce este un vulcan”¹⁵.

Lectura este expresia nu numai a unei nevoi sociale, ea trebuie concepută și înțeleasă nu numai ca o cerință care precede activitățile individului prin care se ajută să le îndeplinească la nivelul cerut de contemporaneitate. Lectura reprezintă, în același timp, și un act individual subiectiv, o activitate particulară, dependentă exclusiv de cel ce o execută. Ea este generată și de plăcerea noastră de a ne recrea și poate fi împlinită inclusiv prin citirea cărților „ușoare”. O astfel de lectură formează gustul, cu condiția însă „să fi citit” și „cărți bune” într-o proporție care să-ți permită, cu timpul, să faci singur deosebirile necesare între cărți.

Cuprinsul lecturii constă nu atît în cit de multe cărți ai citit, ci în valoarea lor. Important este, arată Seneca, nu cit de multe ai citit, „ci cit de bune” sînt cărțile.

Pentru omul epocii socialiste, cînd creația a luat proporții de masă, lectura are un dublu rol: îl ajută să cuprindă și să înțeleagă ce au descoperit alții, să poată cuprinde ce s-a realizat în domeniul respectiv, dar și să-și dea seama de ceea ce a mai rămas de făcut și cum poate el să ducă mai departe creația în domeniul respectiv.

¹² George Călinescu, *Texte social-politice, 1944—1965*, București, Edit. politică, 1971, p. 138.

¹³ N. Iorga *op. cit.*, p. 96.

¹⁴ René Descartes, citat după Simion Mehedinți, *Etnografie*, curs ținut în anul 1937—1938, editat de Societatea Studenților în geografie „Soveja”, p. 5.

¹⁵ Simion Mehedinți, *Etnografia*, curs cit., p. 5—6.